

DOVE GIDSEN GEVEN RONDLEIDINGEN

Rondleidingen in het Nederlands, Engels, Frans of Duits behoren doorgaans tot het standaardaanbod van musea. Sinds kort voegen enkele musea ook de Vlaamse Gebarentaal (VGT) aan dat lijstje toe. Op die manier hoeven dove en slechthorende personen er niet langer een beroep te doen op een tolk VGT, maar kunnen ze rechtstreeks met een dove gids op pad. Want daar is nood aan, zo blijkt uit onderzoek.

Hildegarde Van Genechten en Elien Doesselaere

Om die rondleidingen in VGT te kunnen aanbieden, moesten eerst dove gidsen opgeleid worden. Die waren er nog niet, althans niet in de musea in Vlaanderen. Het Vlaams GebarentaalCentrum (VGTC) nam hier toe het initiatief. Aanleiding was de masterproef van (intussen VGTC-beleidsmedewerker) Annelot Van Damme (2022) over het aanbod van musea voor dove en slechthorende personen. Daaruit bleek dat de toegankelijkheid van musea niet voldeed. Het grootste hiaat? De toeleiding in de voorkeurstaal, namelijk de Vlaamse Gebarentaal.

Zeker voor oudere dove personen is het niet vanzelfsprekend om informatie in het Nederlands te lezen en te verwerken, aldus het VGTC. Lange tijd was het namelijk gangbaar dat dove mensen school liepen in het buitengewoon onderwijs (type 7). Deels door die scholingsachtergrond ervaren ze het Nederlands soms als complex. In dit type onderwijs werd bovendien maar weinig aandacht besteed aan kunst en

Zeker voor oudere dove personen is het niet vanzelfsprekend om informatie in het Nederlands te lezen en te verwerken, aldus het VGTC. Lange tijd was het namelijk gangbaar dat dove mensen school liepen in het buitengewoon onderwijs (type 7). Deels door die scholingsachtergrond ervaren ze het Nederlands soms als complex

© MAS, foto: Dries Luyten

cultuur, waardoor de drempel om musea te bezoeken groot is. Ook in de groep van gebarentaligen die vlot tweetalig zijn kiezen velen ervoor om cultuur te beleven in de Vlaamse Gebarentaal. Vandaar de nood die het VGTC ervoer om een 'inhaalbeweging' te maken. Het VGTC inspireerde zich op al bestaande initiatieven in de Franse Gemeenschap en in het buitenland, waarbij dove gidsen actief zijn in kunstencentra en musea. Dankzij projectsubsidies vanuit het decreet Vlaamse Gebarentaal (Decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal, red.) verkreeg het VGTC middelen om dit project samen met een aantal partnermusea op te zetten. Vervolgens bracht het VGTC een groep gemotiveerde dove gebarentaligen bijeen die graag gids wilden worden.

Een groep van acht kandidaten werd negen maanden lang getraind door onder andere gidsenopleider Janien Prummel. Ze werden opgeleid in gidsvaardigheden, observeerden in het Van Gogh Museum en oefenden volop. In december 2024 studeerden de acht feestelijk af. Het traject liep in nauwe samenwerking met de partnermusea GUM, MAS, KMSKA en kunstencentrum Bozar. Een inhoudelijke verrijking, zeker, maar tegelijk werden de partners ook klaargestoomd om een dove gids in hun team te ontvangen. Zo ontwikkelde het VGTC een vorming op maat van museum personeel met achtergronden, kennis en een basislexicon om met dove en slechthorende personen te communiceren.

TROEVEN

Wanneer een dove gids een groep dove en slechthorende personen rondleidt, hoeft er geen tolk VGT-Nederlands meer ingeschakeld te worden (die alles wat de horende gids in het Nederlands vertelt naar VGT tolkt). Kostenefficiënter, en voor de gebarentaligen die deelnemen aan de rondleiding is het comfortabeler om zich rechtstreeks tot de gids te richten. Er valt een stukje afstandelijkheid weg. Er zijn ook heel wat musea die gebruikmaken van videogidsen in VGT, aangeboden via bijvoorbeeld de Erfgoed-App. Het voordeel? Bezoekers kunnen er autonoom en op eigen tempo gebruik

© GUM, foto: Martin Corlazzoli

van maken wanneer ze door het museum wandelen. Maar ook deze vorm van communicatie is onpersoonlijk(er) en biedt geen ruimte om vragen te stellen of te reageren.

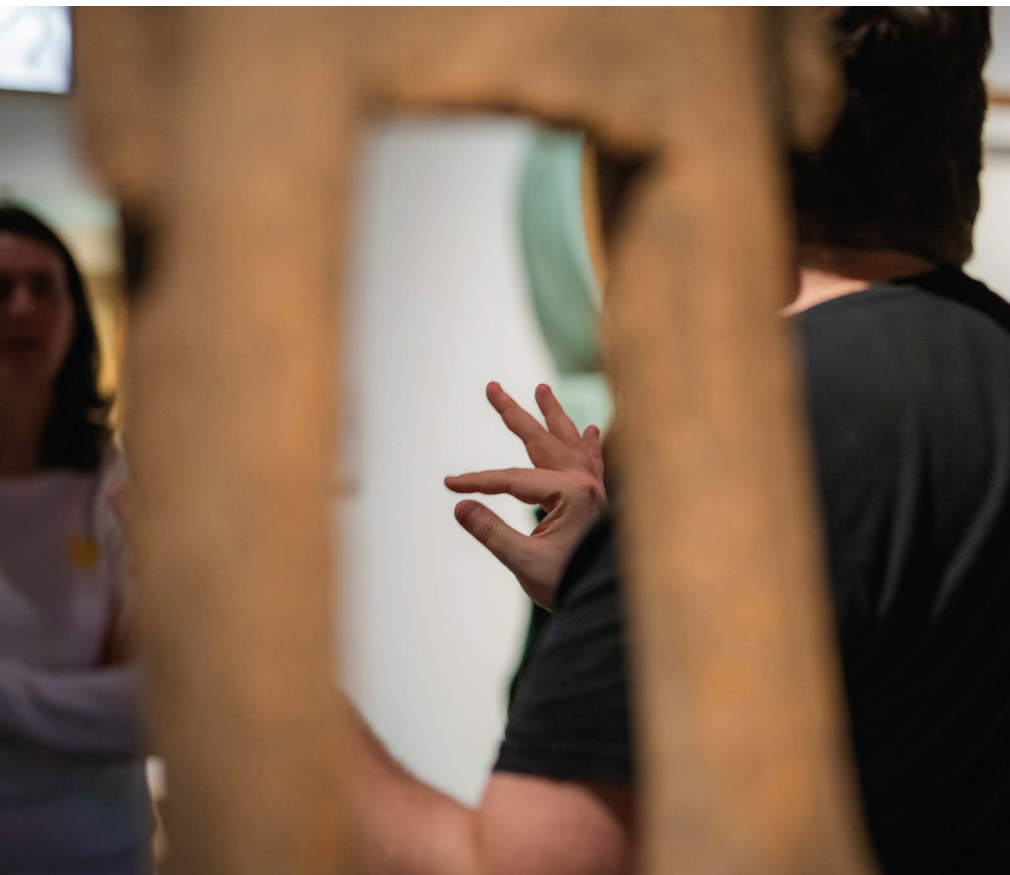
SENSIBILISERING EN REPRESENTATIE

Met dit initiatief wil het VGTC de samenleving verder sensibiliseren. VGT is weinig zichtbaar in het publieke leven. Onder andere door dit project worden zowel de taal als de gemeenschap zichtbaarder en bekender, en zal de afstand tussen dove en horende mensen hopelijk verkleinen. Ook bij het museum personeel hoopt het VGTC op meer bekendheid en vervolgens waardering voor VGT als volwaardige taal. Het VGTC wil ook in de toekomst nieuwe musea ondersteunen om dove gidsen in te schakelen en dus rondleidingen in VGT aan te bieden.

Daarnaast zal de grotere zichtbaarheid van VGT in het openbare leven leiden tot een toenemend bewustzijn en erkenning bij dove gebarentaalgebruikers zelf. Doordat de taal jarenlang mis- of onderkend werd, zijn velen zich niet bewust van de waarde en rijkdom ervan. Door de taal steeds meer in het publieke leven te zien, zullen de erkenning van en het bewustzijn over de taal als vanzelf toenemen.

Doordat de taal jarenlang mis- of onderkend werd, zijn velen zich niet bewust van de waarde en rijkdom ervan. Door de taal steeds meer in het publieke leven te zien, zullen de erkenning van en het bewustzijn over de taal als vanzelf toenemen

»

© GUM, foto: Martin Corlazzoli

MUSEA AAN HET WOORD

An Sijsmans publiekswerking KMSKA

“Sinds de heropening hebben we sterk ingezet op een inclusieve museumapp waarbij bezoekers ook voor VGT of International Sign kunnen kiezen. Maar uit onderzoek blijkt dat dove mensen graag ook rondleidingen met een dove gids volgen. We waren dus heel blij met het voorstel van het VGTC om als museum betrokken te worden in deze opleiding van dove gidsen. De training voor het museum personeel was zeer leerrijk. Ik vond het indrukwekkend hoe enthousiast en snel onze collega's van hospitality een reeks relevante gebaren aanleerden om toe te passen in hun job. Ik ben benieuwd hoe we met de andere musea een jaarprogramma kunnen ontwikkelen en dat communiceren naar de doelgroep.”

Annelies Lust educatie, toegankelijkheid en gidsen, Gents Universiteitsmuseum & Plantentuin (GUM)

“Dankzij dit traject beseffen we dat het totaalplaatje dat je als museum biedt belangrijk is. Je kan dove gidsen inzetten, maar de dovengemeenschap voelt zich liefst welkom op verschillende manieren. Daarom ontwikkelen we twee informatieve video's in VGT om op de website en aan het onthaal aan te bieden. Zo begrijpen dove personen meteen in hun eerste taal waarvoor GUM & Plantentuin staan en krijgen ze ook de praktische informatie mee. De vorming die gidsen, hosts en onthaalmedewerkers kregen van het VGTC was cruciaal, en voor velen een echte eyeopener. Ze ontdekten een nieuwe wereld en leerden dat communiceren met dove personen niet iets is waarvoor je bang moet zijn, zelfs als je weinig of geen VGT kent.”

Tammy Wille publiekswerking MAS

“Diversiteit binnen de gidsenploeg is voor ons heel belangrijk, omdat het zorgt voor een bredere representatie van de samenleving. Door gidsen met verschillende achtergronden, talen en ervaringen in te zetten, kan je een breder publiek aanspreken en een inclusieve(re) ervaring bieden. De uitspraak van Hannes De Durpel, coördinator van VGTC, bleef me bij: ‘Je hebt gidsen die rondleidingen geven in het Frans, Engels of Duits, en daar werk je ook niet met een tolk.’ VGT is simpelweg een andere taal, en dat willen we op dezelfde manier benaderen.

Je hebt gidsen die rondleidingen geven in het Frans, Engels of Duits, en daar werk je ook niet met een tolk.’ VGT is simpelweg een andere taal, en dat willen we op dezelfde manier benaderen

Ik vond het zelf erg fijn om de examenrondleidingen van dove gidsen Jorn en Helga in VGT te volgen. De tolken waren fantastisch met hun vertaling van VGT naar het Nederlands. En toch voelde ik me als horende soms een beetje buitengesloten tijdens deze rondleidingen. Omdat de tolken niet alles tegelijk kunnen vertalen. Het heeft me laten inzien hoe het omgekeerd moet voelen: om je als dove persoon in een groep horende mensen te bevinden.”

Jeffrey Garitte

“Ik hou ervan om over geschiedenis te lezen en te leren. Musea bezocht ik vroeger echter zelden, vooral omdat ze vaak niet toegankelijk waren en ik niet alles kon volgen wat er werd aangeboden. Tijdens de opleiding leerde ik hoe een museum werkt en maakte ik kennis met het GUM. Ik vond daar vooral de interactieve manier van gidsen leuk. Dankzij een gids voel ik me in een museum ‘begeleid’, wat me een ander perspectief gaf dan een bezoek zonder gids. Ik was tijdens de opleiding ook erg onder de indruk van een rondleiding in Nederlandse Gebarentaal (NGT) in het Van Gogh Museum in Amsterdam, verzorgd door een dove gids. Ik voelde voor het eerst dat directe contact, en ik bleef volledig geboeid. En voor ik het wist was de rondleiding voorbij. Het voelde veel te kort, ik had honger naar meer.

*Inclusie vraagt
betrokkenheid van
mensen uit specifieke
gemeenschappen.
Deze personen kunnen
als rolmodellen
fungeren en anderen
enthousiasmeren*

Ik heb een Instagramprofiel gemaakt rond mijn gidswerk en de stad Gent: @DeafGhentGuide. Ik wil me vooral richten op Gent en daar verschillende rondleidingen verzorgen. Voorlopig begin ik met het GUM; daarna wil ik nog andere musea toevoegen. Uiteindelijk hoop ik ook rondleidingen in de stad te ontwikkelen, specifiek voor dove toeristen. In de toekomst hoop ik dat doven zich meer openstellen voor cultuur en het aanbod in de horende maatschappij. Dit geldt niet alleen voor musea, maar

ook voor bijvoorbeeld theater, openluchtevenementen en andere culturele activiteiten. Inclusie is meer dan een checkbox of het aanbieden van hulpmiddelen zoals videotranscripties. Het vraagt betrokkenheid van mensen uit specifieke gemeenschappen. Deze personen kunnen als rolmodellen fungeren en anderen enthousiasmeren om musea te bezoeken.”

Helga Stevens

“Ik zag de aankondiging voor de opleiding en zag het meteen zitten. In de zomer van 2019 was ik een maand in Moskou waar ik verschillende musea met een dove gids heb bezocht, waaronder Garage, het museum voor moderne kunst. Een leuke ervaring, omdat er rechtstreeks contact was met die gids. Marseille bezocht ik in 2022, ook met een dove gids, een aanrader! Zelf had ik al enkele keren een groep rondgeleid in het Vlaams Parlement en dat lag me wel. Een dove gids houdt er rekening mee dat je niet tegelijkertijd kan luisteren en rondkijken.

Tijdens de opleiding leerden we over de nieuwste inzichten inzake gidsen, meer bepaald hoe dat interactief te doen. Of hoe je het publiek bij de rondleiding betreft. Ook dat het belangrijk is een rode draad te verwerken in de rondleiding, een thema of item waaraan de rondleiding wordt opgehangen. En dat je als gids altijd voorbereid moet zijn op onverwachte situaties. Ik start nu als gids in het MAS en in Bozar, en ik sta open voor andere musea. Ik hoop mijn vaardigheid als dove gids verder te ontwikkelen en samen met musea te werken aan het slechten van de drempels voor dove mensen. Dove mensen moeten weten dat de musea er ook voor hen zijn.”

Jorn Rijckaert

“Ik ben doof geboren en beheers zowel Nederlands als Vlaamse Gebarentaal (VGT) op moedertaalniveau. Daarnaast ben ik zaakvoerder van Visual Box, een doofgeleid mediabedrijf in Vlaanderen met expertise in gebarentaalmedia. Bij Visual Box bieden we een vertaaldienst aan waarin we audiogidsen van musea omzetten in videocontent in VGT. Al tien jaar lang werk ik samen met musea om hun rondleidingen toegankelijk te maken voor dove bezoekers.

De positieve reacties uit de doven-gemeenschap waren altijd hartverwarmend, en ik kreeg regelmatig de vraag of ik zelf geen rondleidingen wilde geven. Omdat vertalen en gidsen twee verschillende disciplines zijn, heb ik dat nooit overwogen. Tot ik hoorde van het project *Musea in VGT* met dove gidsen. Ik schreef me in voor de opleiding en ontdekte hoe complementair beide vormen van museumbeleving zijn: een videogids waarmee bezoekers op eigen tempo een museum verkennen, en een interactieve rondleiding met een dove gids. Het is voor mij een boeiende uitdaging om live in musea als MAS en KMSKA te gidsen. Mijn idee over gidsen is daardoor helemaal veranderd. Ik dacht dat gidsen vooral het overbrengen van informatie was. Tijdens de opleiding leerde ik dat een rondleiding interactief moet zijn en dat de beleving van de bezoekers centraal staat. Een museumbezoek moet inspireren, zodat mensen nadien enthousiast kunnen navertellen wat ze hebben ontdekt. Na mijn rondleidingen hoorde ik vaak: ‘Wauw, ik wist niet dat een museumbezoek zo leuk en leerrijk kon zijn. We willen meer!’ Dat motiveert me enorm.” ■

» Ook interesse in rondleidingen in VGT in jouw museum? Neem een kijkje op <https://www.vgtc.be/musea-in-vgt>

» Hildegard Van Genechten was tot eind februari adviseur participatie | educatie bij FARO. Elisen Doesselaere is er adviseur immaterieel erfgoed | communicatiemanager.

faro | tijdschrift over cultureel erfgoed

Driemaandelijks tijdschrift

BEVIEL DIT ARTIKEL U?

Ja? Neem dan een abonnement op faro | tijdschrift over cultureel erfgoed. Het blad verschijnt viermaal per jaar en kost amper 40 euro (voor abonnees in België). Woont u in het buitenland? Dan bent u al geabonneerd voor 50 euro.

MEER WETEN?

Op www.faro.be/tijdschrift vindt u alle info.